

ქ ა რ თ უ ლ ი
მკურნალობის ისტორიკა
და

ქართული მკურნალობით განსწავლული

სიმონ ცოტაძე

მისი 40 წლის მოღვაწეობის ნიშნათ

აღწერილი და გამოცემული ზ. ჭიჭინაძისაგან

ტფილისი

ს. მ. უ. ს. პოლიგრაფ. განყ. მე-3 სტამბა

1923

ქართული მკურნალობის წესწიგნი

და

სიმონ დავითის მეცნიერებათა.

ქართველ ერმა მკურნალობის მწიგნობა უძველეს დროიდან შეიგნო, როგორც სწავს, ამის ისტორიული ცნობებიც არის, რომ ქართველ ერს, მკურნალობის შეგნება და მისი საჭიროება, ქრისტეზედ ბევრათ-უწინარეს დროს სცოდნოდა, თვით იმ დროს, როცა საქართველოში, მამასახლისური წესები არსებობდა, ანუ ახლანდელის ენით რომ ითქვას, რესპუბლიკური წესები. მაშინ თურმე, მცხეთის სამამასახლისოში, ქართველ ექიმთა რიცხვიც იყო.

არის ცნობა, რომ იმ დროს, ანუ საქართველოს რესპუბლიკურის ხანაში, ვიდრე ფარნაოზ მეფე გამეფდებოდა, მინამ მთელ საქართველოში, სულ ქართველი ექიმები იყვნენ, მაშინ ქართველებში ერთ უცხო ექიმს და დოსტაქარსაც ვერ ნახავდა ვინმე. იმ დროს, ქართველ ექიმთ და დოსტაქართა სკოლებიც სულ საქართველოში იყო დახსნილები, ქართველთ ექიმნი და დოსტაქარნი საქართველოში იღებდნენ საექიმო სწავლა განათლებას- ასე სწერს თათულა ექიმი 1781 წ.

ჩვენდა სამწუხაროდ, იმ დროიდან მოყოლებული, ვიდრე მირიან მეფის დრომდის, ქართველთ მკურნალობის ისტორიული ცნობები ძრიელ მკრთალათ გახლავსთ.

ქრისტეს დაბადების დროს კი, ანუ ადრეკ მეფის ჟამს, საქართველოში, მკურნალობა ისე წინ წავიდა, რომ იმ დროის ქართველთ, კარგათ იცოდნენ „ბედაურთ მკურნალობა“ ამისივე საფუძველი გახლავთ ის გარემოებაც, რომ თვით მირიან

მეფის შვილმა ბაქარმაც კი იცოდა თურმე „ბედაურთა მკურნალობა“ და მასაც კი აქვნდა ამ „ბედაურთ მკურნალობის“ სამკურნალო წიგნი, ანუ „კარაბადიმი“ რომელ წიგნითაც თვით ბაქარ მეფეც მკურნალობდა. ამ სამკურნალო წიგნს ჩვენი „ქართლის ცხოვრება“ სახელათ „ბაკურიანს“ უწოდებს, არის მიზეზი ჩვენ არ ვიცით.

ქრისტეს შემდეგ, ანუ III საუკუნის დამდეგიდამ, ქართველთ შორის მკურნალობა წინ მიდის, V საუკუნეში, ქართველნი სხიდასხვა სამკურნალო ცნობებს სთარგმნიან ბიზანტიურის ენიდამ და ამ თარგმანებს ივინი უმატებენ იმ სამკურნალო ცნობებს, რომელნიც ქართველებმა სთარგმნეს ქრისტეს წინეთ, იმ დროს, როცა რომაელებს საქართველო ეჭირათ, სამკურნალო წიგნების სხვადასხვა ცნობები ქართველებმა ერთათ შეაერთეს და მით შექმნეს ქართული სამკურნალო წიგნები, რომელთ საექიმო ტერმინებიც ბევრია ქართულ ენაში დარჩენილი. ქართული სტომანქი—ლათინურათ სტომანქოს.

III საუკუნის დამდეგიდამ VIII საუკუნემდე გადის ექიმობის საქმე სრულ უჩინრათ, ხოლო VIII საუკუნის ნახევარს, ქართველები უახლოვდებიან არაბთა მკურნალობას და ამათის ენიდამ ქართულ ენაზედ სთარგმნიან „კარაბადიმს“. ეს წიგნი მიგვაჩნია ქართული სამეცნიერო მკურნალობის დაარსების ტრაქტატათ, ანუ ქართული მკურნალობის. ამ თარგმანის შესახებ დარჩენილია ასეთი ცნობებიც: არაბებს ბიზანტიურის ენიდამ უთარგმნიათ იპოკრატის „კარაბადიმი“ და ამ იპოკრატისთვის არაბებს უწოდებიათ ჯანაოზი, ანუ ჯანლისი.

საკურველი ერთი ის არის, რომ ქართველები, იმ დროს, ბიზანტიას უფრო კარგათ იცნობდნენ, ვიდრე არაბებს, რატომ მოხდა, რომ ქართველებმა იმ დროს, ბიზანტელების იპოკრატის საექიმო წიგნი ქართველებმა არაბული ენიდამა სთარგმნეს ქართულ ენაზედ და არა ბიზანტიურს ენიდამა, თვით იპოკრატის დედნიდამ, ამის ასახსნელათ არის ასეთი

ცნობებიც, რაც საბუთს გვაძლევს ვიფიქროთ და ვთქვათ შემდეგი“.

იპოკრატის წიგნის თარგმნა, ქართველებმა დაიწყეს იმ დროს, როცა იპოკრატი ცოცხალი იყო, მერე კი. მერვე საუკუნეში, როცა ჯანაოზის წიგნი სთარგმნეს ქართულს ენაზედ, მაშინ, იქმნება ისიც კი არ იცოდნენ, რომ არაბთა ჯანაოზი-ბიზანტიელი იპოკრატე იყო, ესეც შეიძლება ძალიან ადვილათ, რადგანაც არაბულს ენაზედ ჯანაოზ ექიმის „კარაბადინს“ როდი აწერია თურმე მისი ცნობა, რომ იგი წიგნი არაბულ ენაზედ ბიზანტიური ენიდამ არის ნათარგმნი, და იგი ეკუთვნის იპოკრატს, ყველაფერი შეიძლება.

ქართველებში როცა ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმი“ ითარგმნა და დაიწერა, მის შემდეგ გავრცელდა ქართველებში, რომ ჯანაოზ ანუ, ჯანლიზ ექიმი არაბთა მსწავლული ექიმი იყო, ასე და ამგვარათ პირველ დროს, ქართველებმაც ვერ შეიტყეს, რომ ჯანაოზი ბიზანტიელების იპოკრატი იყო, მერე კი შეიტყეს და სახტათ დარჩენ. მაგრამ მას ველარ ეშველი რა, ჯანაოზის სახელი დარჩა ქართველებში, არაბეთის საკუთრებათ.

ასე და ამ გვარათ ძველადგანვე იყო დარჩენილი სხვადასხვა ისტორიული ცნობები, რომ ქართული მკურნალობა და სამკურნალო სკოლები საქართველოში დაარსებული იყო ქრისტეს წინეთ, ხოლო მათი არსებობის წესიერების ცნობებმა ვერ მოახწიეს ჩვენ დრომდინ, VIII საუკუნეში კი სჩანს ქართულ ენაზედ საექიმო მკურნალობის წიგნები და მკოდნე კაცები, ექიმნი, დოსტაქრნი და მკურნალნი.

აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ მერვე საუკუნეში ექიმათ იწოდებოდნენ ისინი, ვინცა ავადმყოფებს სინჯავდნენ და არჩენდნენ, მკურნალნი კი არიან ისინი, ვინც წამლებს ამზადებდნენ, ამისი ისტორია ასეთია, ჩვენ არ ვიცით, თუ არაბულს ენაზედ როგორ არის ეს სახელები, კარგათ სჩანს სხვადასხვა ექიმთა და დოსტაქართა ცხოვრებიდამ, რომ ძველად

ანუ VIII საუკუნიდამ საქართველოში ქართველებს თავიანთი სამკურნალო სკოლები ჰქონიათ, და ამ სკოლების სახელმძღვანელოდ ყოფილა მიღებული ჯანაოზ ექიმის კარაბადიმი, საიდანაც სწავლობდნენ საექიმო სწავლას ექიმთა და დოსტაქართა მოწაფეებიც.

იმ დროის ქართველნი კარგათ სწავლობდნენ ჯანაოზ ექიმს, ასევე ქართულ და უცხო ტომთა მკურნალობასაც. იმ დროის სკოლების სწავლა განათლების საქმეს მოზღვევს პრწყინვალე ხანა, რასაც ცხათათ ასაბუთებენ სირიიდან საქართველოში შემოსული ქართველი მოციქულები, ესენი რამდენათაც იყვნენ წმიდა საქმის მიმდევარნი, იმდენადვე იგინი იყვნენ ქალღეური ექიმობის ბცოდნენი და მასთანვე აქიმნი და დოსტაქარანი, რომელნიც თურმე კარგათ სწამლობდნენ თავიანთ მონასტრის ახლ მოცხოვრებთ სოფლებში.

VIII საუკუნის ქართულ საექიმო სკოლების ხანას მოსდევს ის ბრწყინვალე შედეგი, რომ ქართველნი არაბულის ენის მიბაძვით კარგად უახლოვდებიან სპარსელ მკურნალობასაც და ბოლოს ქართველები დიდის ხალისით და პატივისცემით სთარგმნიან სპარსულის ენიდამ ქართულს ენაზედ, ვრცელს „კარაბადიმს“ ხოჯა ყოფილისას. ამ თარგმნის „კარაბადიმის“ ერთი ცალი, ხუცურათ ნაწერი, ფართო ზომის, ვრცელი ტომი, კარგათ ხელნაწერი ხუცურის ასოებით დაცულია ჩვენს „წერაკითხვის სამართველოს მუზეუმში. იგი ეპოვნა გრიგოლ გურიელს—გურიაში.

ქართული მკურნალობის ასპარეზი რაკი გამშვენდა ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმით“, მას მოჰყვა ხოჯა ყოფილის „კარაბადიმი“ და ამათსავესე, არსებობას მოჰყვა სპარსულის ენიდამ სხვადასხვა „კარაბადიმების“ თარგმნა და ბოლოს შარეხადეს „კარაბადიმიც“. „მუშთა-ნაფი-შია“ ჩვენის ქართული სკოლების სახელმძღვანელო და საუნჯეთ ეს სამი „კარაბადიმი“ მიგვაჩნია, მაგალითებრ, ჯანაოზ ექიმის, ხოჯა ყოფილის და

შარცი ზადეს „კარაბადიმი“. ჩვენთვის ესენიც კმარა, სხვა „კარაბადიმებს“ არ ვახსენებთ, თუმცა არც მათი რიცხვიც არის მცირე, მათში ბევრი იშვიათი და ძვირფასი „კარაბადიმები“ მოიპოვება, რომლებშიაც ანუსხულია თითქმის ყველა მკურნალობანი რითაც დღეს კაცობრიობის წინაშე სანთელივით ანთია მსოფლიო მკურნალობის ასპარესზედ.

ქართულ სკოლებში, ქართველ ექიმებს საექიმო სწავლისათვის ასეთი წესები ჰქონიათ მიღებული: საჭიროთ მიგვაჩნია რომ აწინდელმა ქართველ ექიმებმა ეს გარემოება იცოდნენ; ამიტომ აქ მოგვყავს ამ სწავლის წესები მოკლეთ, ამ გარემოების ასახსნელათ ჩვენ გვაქვს სხვადა სხვა ბიოგრაფიული ცნობები, ძველ ქართველ მკურნალთა, დოსტაქართა და ექიმთა შესახებ, რითაც ვსარგებლობთ ჩვენ.

ამის მაგალითია მეთვრამეტე საუკუნის, მეფე ერეკლეს კარის ექიმის, თათულა ყარაფვის ცნობები, რომელ ექიმიც თავის დროს გამოჩენილი ექიმი იყო, მასთან იგივე გახლდა სამეფო სახლის ექიმი, იმავე დროს იგი იყო ექიმების მოწაფეთა გამომცდელი, თუ არა მისი ნებართვა, ისე ვერც ერთი ექიმის მოწაფე ვერ ეღირსებოდა ექიმობას.

თათულა ექიმი ამბობს შემდეგს: საქართველოს ექიმი და დოსტაქარნი ასე განისწივლებოდნენ, მაშ ახლა ჩვენ შეგვიძლიან მოვიყვანოთ ის ცნობებიც რაც კი დარჩენილია ჩვენ ძველი მკურნალობის შესახებ, ეს საჭიროთ მიგვაჩნია ჩვენ, რადგანაც XIX საუკუნეში, ქართველთ შორის ხშირათ სჩნდებიან ესეთი პირები, რომელნიც თამამათ ლაპარაკობენ, რომ ქართველ ძველის დროის მკურნალებს სულ არაფერი ცოდნა ჰქონდათო, იგინი იყვნენ მკითხავ—„ჯადობაზნეები“ და ზნახარკებიო. ასე ლაპარაკებს ფართო მიმართვა მიეცა 1830 წლებში, ამის დამწყობი იყო რუსის მონარქიული ექიმი და დოსტაქარნი, მათი ქადაგება ისეთი ძლიერი იყო, რომ ამ უმეკრული ქადაგების ამყოლნი გახდნეთ თვით ქართველებიც, თვით ამათაც დაიწყეს ლაპარაკი, რომ ქართულ

„კარაბადიმებს“ სწერდნენ ქართველი უმეცარ და უვიც ექიმ-
ბაშები, ჯაღობაზები, მკითხავეები და „ზნახარკებიო“.

ეს კი ყველაფერი ტყუილი გახლავთ, ასე არ იყო ქარ-
თული მკურნალობის სწავლის საქმე, ქართულ წიგნებს
სწერდნენ ქართულად უმაღლესად განათლებულნი გონების
კაცები, როგორც ექიმნი, ისე მკურნალინი და დოსტაქარნი,
და არა „ზნახარკა“ ქალები, მკითხავეები თათრის აბაშები,
რომელთაც ქართული კითხვაც კი, იცოდნენ. ქართულ წიგ-
ნებს „კარაბადიმებს“ სწერდნენ ისეთი განათლებულნი კაცე-
ბი, რომელთაც კარგათ იცოდნენ უცხო ტომთა მკურნალო-
ბა და მათი ენებიც, მაგალითებრ ქალდეური ენა, არაბული,
სპარსული, თურქული ბიზანტიურ, რომაული და სხვანი.

განა შეიძლება ასეთი კაცების უმეცრებათ დასახელება
და ამათი ნაწერი „კარაბადიმებისაც“ მასხარათ აღება, მაგ-
რამ ვინა გვკითხავს ჩვენა, ბურთი და მოედანი ისეთ პირთა
მკურნალების ხელშია მოთავსებული, რომელთაც როგორც
უჯობთ ისე სჯიან ქართულ მკურნალების და დოსტაქარების
შესახებ, რასაკვირველია უმეტესათ კი უცხო ტომთა მკურნალ-
ნი და დოსტაქარნი, სავსებით არა მცნობნი ქართულის
მკურნალობის და საექიმო წიგნების, ასეთ პირთა საუწყებ-
ლათ, რომ ქართველი ექიმნი, დოსტაქარნი და მკურნალიც
რომ არ იყვნენ ისეთი უმეცრები და უვიცნი, როგორც ეს
დღეს მიაჩნიათ ჩვენს მტრებსა და მოყვარეებს, ამიტომ ჩვენ
მოვიყვანთ ისევ ქართულ ექიმთა, დოსტაქართა და მკურნალ-
თა ისტორიულს ცნობებს, რომ ესეც იქმნება ცხადი დამამტკი-
ცებელი საბუთი, რომ ქართველ ექიმნი, დოსტაქარნი და
მკურნალი იყვეს ბრძენი და ფალოსოფ მეცნიერ ექიმნი. აი
ესეც მათი სწავლა—მეცნიერის წესები.

ქართული საექიმო სწავლა განათლებით მიღებული ექი-
მი იყო კარგი მწიგნობარი, მან ლამაზათ იცოდა ქართული
წერა-კითხვა, იცოდა კარგათ ქართული მკურნალობის ისტო-
რია, იცოდა კარგათ ქართული მწიგნობრობა და საქართვე-

ლოს ისტორია, ასევე იგი დახელოვნებული იყო ქართული „კარაბადიმების“ წერაში, მათვე იცოდნენ კარგათ უცხო ტომთა ისტორიები და მკურნალობანიც.

საქართველოში რამდენიც ექიმი იყო, მკურნალი და დოსტაქარი, ანუ რამდენიც ამ მეცნირებათა კაცები იყვნენ, იმდენივე არსებობდა საქართველოში მათივე საექიმო სკოლები.

ყველა ექიმსა, მკურნალსა, და დოსტაქარს საექიმო სკოლა გახსნილი ჰქონდა თავის სახლში, თვითონ ექიმს აქვდა უფლება, რომ მას მიეღო მოწაფეთ მხოლოდ სამი შეგირდი.

ექიმს ერთ ოთახში ჰქონდა თავის საცხოვრებელი ბინა მეორე ოთახში ჰქონდა სკოლა, მესამე ოთახში ამზადებდა წამლებს, მეოთხე ოთახი დანიშნული ჰქონდა მას ავსთყოფების მისაღებათ, ზოგს ექიმსა მეტი შენობაც ეკავა, ეს შეძლება ზედ იყო დამოკიდებული.

ექიმს წამლების შესანახათ ჰქონდა თაროები, მასთან ქერ ქვეშ ჩამოკიდებული თოკით ხონჩები, აქა იქ გაბმული თოკები, რაზედაც ჩამოკიდებული იყო სხვადასხვა წამლეულობის მასალები, ზოგი მასალები ხონჩაზედ ელაგა, სკოლა ასე იყო მოწყობილი, სკოლის ერთ კუთხეში იდგა ტახტი, ზედ ეწყო საექიმო წიგნები და ზოგიც სხვადასხვა საექიმო იარაღები და ქალღლები ნუსხებისათვის.

სტოლს აქეთ იქით გვერდებზედ აქვდა მიდგმული ფიცრის სკამები, ამ სკამებზედ სხდებოდნენ მოწაფენი, შუაში მდგომს სტოლს შემოუსხდებოდნენ გარს და სწავლობდნენ ოსტატისაგან მკურნალობას.

ყოველ ექიმს უნდა ჰქონიყო ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმი“ ვისაც ეს არ ჰქონდა, იგი არც ექიმათ ჩაითვლებოდა, შეიძლება ექიმს სხვა „კარაბადიმები“ არა ჰქონიყო, ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმი“ კი აუცილებელს საჭიროებას შეადგენდა, ვისაც ეს არ აქვდა, იგი ხალხის თვალში ექიმათ არ გამოჩნდებოდა, არ დაფასდებოდა, რადგანაც მას ჯანაოზ ექი-

მის „კარაბადიმი“ არა აქვსო. ხალხის თვალში ეს ჯანაოზი იყო საჭირო.

ამიტომაც იყო მიღებული, რომ ყოველ ქართველ მკურნალს, ანუ ექიმს, უნდა კარგად სცოდნო ქართული წერა-კითხვა, უნდა შესძლებოდა მას კარგათ „კარაბადიმის“ გადაწერა, თუ ეს მისთვის საჭირო იქნებოდა, ამიტომაც ძველათ ექიმნი, დოსტაქარნი და მკურნალნი ხშირად გადასწერდნენ „კარაბადიმს“.

1630 წელს, ერთმა ექიმმა გადასწერა ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმი“ სხვას გადასწერა, ამ გადაწერაში აიღო ერთი ძროხა, ერთი ცხენი, ერთი ვერცხლის კულა და ოთხი თბა.

მიღებული იყო კიდევ ასეთი წესები, რომ ყოველი ექიმში ვალდებული იყო, რომ მასაც უნდა ერთი სატკივრის წამალი შეემატებინა ქართულის საექიმო მკურნალობისათვის, ამის სამაგიეროთ მას ეძლეოდა სამეფო სახლის ექიმისაგან საჩუქარიც, ზოგს აზნაურის შვილობა, ზოგს ოქრო და ზოგს ვერცხლის ნივთები.

ამის მაგალითებიც არის მომხდარი XVII და XVIII საუკუნეშიაც ექიმი თათულა ყარაევის წინაპრებმა ექიმობის გამო მიიღეს აზნაურობის შვილობა და მათ შთამომავლნი დღემდისაც აზნაურები იყვნენ.

სხვანიც არიან ასეთნი, რომელთა წინაპრებსა აზნაურობა ექიმობის წყალობით მიუღიათ.

იყო ასეთი შემთხვევაც, რომ ექიმი მოარჩენდა სამეფო პირს, მაშინ მოარჩენისათვის ექიმს აძლევდნენ აზნაურობას, ძვირფას ნივთებს, ამის მაგალითებიც ბევრია ჩვენ ისტორიაში.

ექიმი მოწაფეს იყვანდა ასე: ვისაც სურვილი აქვდა ექიმობის შესწავლის, რამდენის ხნისაც უნდა ყოფილიყო მოწაფე, მაგალითად პატარა, თუ გინდ დიდი, იმას ექიმი ოც წელიწადზედ ნაკლებ არ აიყვანდა.

თქმულება იყო, რომ ექიმობა ისეთი ძნელი საქმეა, რომ ოცი წლის განმავლობაში მოსწავლე მარტოთ ოც წამლო-

ბას შეისწავლისო, მკურნალობა კი არსებობს რამდონიმე ათასნაირიო,

ათ წელიწადს ექიმი მარტო ექიმობის მიხვედრას ასწავლიდა, ათი წლის შემდეგ ნელანელა დააწყებინებდა მკურნალობის შესრულებას, მაგრამ წინეთ უბრალო მკურნალობის, მერე ეს დიდს სატკივრებზედ გადადიოდა, ყველაფერი დიდის სიფრთხილით ხდებოდა,

მოწაფის პატრონს მასწავლებლისათვის ხუთი წლის განმავლობაში უნდა ეძლია მხოლოდ ფქვილი, ბრინჯი, ლობიო, მარილი, ერბო, ზეთი, ხახვი და სხვა ასეთნი, ამათ ყველას ზომა აქვნდა, იყვნენ ისე მოწაფენიც, რომელნიც მასწავლებელთან დილით მოვიდოდნენ, სალამომდინ მასწავლებელთან იყვნენ და სწავლობდნენ, ასეთნი სურსათით არაფერს იხდიდნენ. ამათ მცირე გადასახადი აქვნდათ.

ვისაც მასწავლებლის სახლში აქვნდათ ბინა, ის იხდიდა სურსათს.

დრო სწავლასა ერთი იყო, ორივე შაგირდებისთვის, გარედგან მიმსვლელიც ოც წელიწადს რჩებოდა და სკოლაში მცხოვრებიც, თუ მოწაფეს საექიმო ნიჭი შეეტყობოდა, იმას ექიმობის დაწყება უფრო მალე ეძლეოდა, ხუთმეტ წელიწადს, ამაზე ადრე იგი მას ვერ ელისებოდა, ასე ძნელი იყო მაშინ ექიმობის სწავლის მიღება, მაშინ ექიმებს კვირაობითაც და უქმე დღეებშიაც ჰქონდათ სწავლა, მოწაფის დამთავრების და სწავლის დროც ასე იყო მოწესებული.

ექიმი მასწავლებელი როცა დარწმუნდებოდა, რომ მის მოწაფეს მკურნალობა კარხათ შეეძლო, რასაც მასწავლებელი თვით გამოსცდიდა და ნახამდა, ნამეტურ წამლების მომზადებაში, რაც მაშინ ერთობ ძნელი საქმე იყო, ნამეტურ წამლების კეთების ცოდნა, რასაც მოწაფე ათ წელიწადს უნდებოდა რომ ესწავლა.

მაშინ ისევე ძრიელ ძნელი იყო ექიმობის შესწავლა, ნამეტურ წამლების მომზადება, თქმულება არის ცნობებით,

რომ ზოგი მოწაფე ვერც 20 წელიწადს სწავლობდა ექიმობას, ზოგი 25 და 30 წელიწადსაც რჩებოდა მოწაფეთ, ასე რომ მოწაფე ეღირსებოდა 50 წელს მიხწეულ ექიმის ღირსებას.

მკურნალისათვის, ანუ ექიმისათვის დიპლომის მიღებაც ასე იყო, მასწავლებელი ექიმი თავის მოწაფით უნდა წასულიყო სამეფო ექიმს წინაშე და უნდა ეთქვა ცნობა, რომ ჩემთან მოწაფემ სწავლა დაამთავრა, გთხოვთ გამოცდილება მოხდეს მისი.

ამ გვარათ მაშინდელი ეგზამენი, გამოცდა, დიპლომის მიმცემი სამეფო სახლის ექიმი გახლდათ, ამის მეტს სხვას არავის აქვდა ამის უფლების მიცემა. სამეფო ექიმს თავის ხელქვეითიც ჰყვანდა — როცა სამეფო ექიმი სახლში არ იყო, მის მაგიერობას მის ხელ ქვეითი ასრულებდა.

ექიმი და მოწაფე ერთათ მივიდოდნენ სამეფო ექიმის სახლში, ექიმი მოწაფეს დაუწყებდა კითხვების მიცემას, ეს მიტომ, რომ მოწაფე სამეფო ექიმისაგან შეიძლება შექართალიყო.

ექიმი ჰკითხავდა მოწაფეს: თავის ტკივილი რა და რისაგან წარმოსდგება, ან რამდენ ნაირია თავის ტკივილი?;

მოწაფეს უნდა მიეცა პასუხი, თუ პასუხში შეცდომა იყო, მაშინ იმას სამეფო ექიმი გაასწორებდა.

ექიმი თავის ტკივილიდამ გადავიდოდა თვალებზედ, პირზედ, კბილებზედ, და ასე და ამ გვარათ ჩაჰყვებოდა მთელს კაცის აგებულობაზედ, როგორც შინაგან, ისევე გარეგან ნაწილებზედ.

ამ გვარათ მისცემდა კითხვებს ექიმი მოწაფეს, სამეფო ექიმიც ისმენდა მათ კითხვა-მიგებას, თუ რამ შეცდომას შეამჩნევდა იმას გაუსწორებდა, თუ შეცდომები ბევრი აქვდა, მაშინ მოწაფის გამოცდა გადაიდებოდა შემდეგ დროისათვის, ესეთი გამოცდა ხან რამდენჯერმე მოხდებოდა, როცა მოწაფე ყველაფერში გასწორდებოდა, მის შემდეგ მოწაფის საქმეც გათავდებოდა.

ამის შემდეგ სამეფო ექიმის წინაშე დაიწყებოდა გამოცდა ექიმსა და მოწაფის შორის წამლების კეთების შესახებ, თუ როგორ კეთდებოდა წამლები და რითი ზავდებოდა იგი.

წამლების კეთების გამოცდის ცოდნას უფრო მეტს ყურადღებას აქცევდნენ, უნდა ითქვას, რომ იყვნენ ისეთი ექიმნიც, რომელნიც სახლში კი არ ექიმობდნენ, არამედ იგინი წამლების კეთებას მიზღვედნენ.

ასეთი მცოდნე მკურნალი ექიმი, ანუ წამლების მკეთებელი სამეფო სახლსაც ჰყვანდა. ეს ხელ ქვეითი იყო გამომცდელი მაშინ, როცა ექიმი თავის მოწაფეს წამლების კეთებას ჰკითხავდა და სცდიდა.

ასეთ წამლის მკეთებელთაც ჰყვანდათ მოწაფენი, რომელნიც იქ სწავლობდნენ მარტო წამლების მომზადების ოსტატობას, ესევე მასწავლებელი ამზადებდა სამხედრო ექიმების მიმდევარ მოწაფეებსაც, მათ ასწავლიდა კერძოთ წამლების კეთებას, სამხედრო ექიმთ მომზადებელნიც ესენი იყვნენ.

ჯარა და სამხედრო ექიმების სკოლებიც იყო, აქაური მასწავლებელი და მოწაფენიც ემორჩილებოდნენ სამეფო სახლის ექიმის და მის ხელქვეითს, მთელს ამ საექიმო ამაღას, სამხედრო ექიმობის მიმდევართ სკოლების საქმეებიც ექვემდებარებოდა სამეფო ექიმს, უმეტესათ ჯარა ექიმობის მცოდნე ექიმებს, ამის მცოდნე მეცნიერებს, ასეთ მასწავლებლების და მათ მოწაფეებს სამეფოსაგან დახპარებაც ეძლეოდათ, განსწავლულ მოწაფეს ექიმობის დიპლომის მიღება ესე იყო, სამეფო ექიმი მისცემდა ექიმობის ნებართვას, ამის შემდეგ ეს ახალი მოწაფე საქვეყნოთ გამოჩნდებოდა ექიმის სახელით. ამისივე ცნობას მოწაფის მასწავლებელი გაიმეორებდა საქვეყნოთ, რომ ჩემი შეგირდი დღეიღამ უკვე ექიმობის მცოდნე არის, მან შეასრულა თავისი სწავლის სავალდებულო ვალი, დღეს იგი უკვე ექიმად არის ცნობილი.

მათ აქვდათ ასეთი წესიც: ახალი ექიმი გამართავდა საღმე ბაღში ნაღმს, იქ მიიწვევდნენ თბილისის ყველა ექი-

ქებს, ნადიმზედ განცხადებული იქნებოდა, რომ ეს მოწაფე თვლვება ექიმ-მკურნალათ, ეს ნადიმი იყო ახალი ექიმის დალოცვა, ამ ნადიმს დაესწრობოდა სამეფო ექიმიც, წამლების პკეთებელი მკურნალიც, ვინც წამლებს ამზადებდა და ამის ცოდნა ჰქონდა იმას მკურნალი ეწოდებოდა, როგორც სჩანს ასეთი მკურნალები იყვნენ მაშინდელი აფთიექარები და პროვიზორებიც, წამლების კეთება უამათოთ არავის შეეძლოთ, ესეც ერთობ ძნელი საქმე იყო, ვერც ერთი ექიმი ვერ გამოჩნდებოდა ხალხში, ექიმობას ვერ დაიწყებოდა, მინამ მას ექიმობის კარგი ცოდნა არ ექნებოდა, ეს ყოვლით შეუძლებელი იყო მაშინ, გაგონებაც არ იყო, რომ შეუგნებელ კაცსა ექიმობა დაეწყოს, ამიტომაც იყო, რომ მაშინდელი ექიმებისაგან ერთი შეცდომაც არ მოხდებოდა, ერთი მარცხი, ან ვნების მიცემა.

ასე ძნელი იყო ძველათ ექიმობის შოვნის უფლების მიღება, ამიტომაც იყო, რომ ქართველ ექიმთა, დოსტაქართა შეცდომების გაგონებაც არ იყო მაშინ.

ქართველ ექიმთა დამხობა და მათი სწავლის დამახინჯება აი რამ გამოიწვია, რაც ნამდვილი არის და მართალი.

1801 წელს საქართველო რუსეთს დაუკავშირდა, მის შემდეგ საქართველოში შემოვიდნენ რუსეთის ექიმები და დოსტაქრები, ქართველ ერს მკურნალობა რუსის ექიმებმა და დოსტაქრებმა დაუწყეს, ექიმების რიცხვი მაშინ ძრიელ მცირე იყო, ერთი ექიმი და ორი დოსტაქარი თბილისში იყო, ერთი ექიმი და ორი დოსტაქარი კახეთში, ერთი ექიმი და ორი დოსტაქარიც ქართლში, ეს იყო მაშინ სულ ექიმების რიცხვი, ესენი უნდა გასძლოლოდნენ მთელ კახეთის და ქართლის ხალხს.

იმავე დროს, მთავრობამ აღკრძალა სასტიკათ, რომ ვინმე მთავრობის ნება დაურთველათ ექიმობა არ დაიწყოსო, თორემ იგი სასტიკათ დაისჯებაო, ეს გამოცხადებული იქნა 1805 წელსა, ვინაიდგან იმ დროს, თვით რუსის მთავრობის

მოხელეთა შორისაც იყვნენ ისეთნი, რომელნიც რუსული წიგნებით ექიმობდნენ ხალხს, წამლებს აძლევდნენ ჩუმათ, ესენი ხშირათ ხალხს ფნებდნენ კიდევ, ასეთ პირობებმა და ექიმობის სიძვირემ, ექიმთა სიმცირემ ქართველებზედ მეტათ ცუდი ზეგავლენა იქონია, ხშირათ სნეულთათვის ეძებდნენ ექიმს, მაგრამ მისი შოვნა ადვილი არ იყო, თუ სადმე რუსის ექიმს იშოვნიდნენ, ისიც მათ ისე ძვირათ დაუჯდებოდათ, რომ მის სიძვირე მათ ბედსაც აწყვევლინებდა, ამ გარემოებამ დააფიქრა ქართველი ერი, მიტომ მათში გაჩნდნენ ისეთი კაცები, რომელთაც დაიწყეს ასე ლაპარაკი.

ხალხო, რაზედ ვიხოცებით ასე უწამლოთ და უექიმოთ, ჩვენი მეფეების დროს, რომ რუსული ექიმები არ იყვნენ ჩვენში, განა მაშინ ჩვენ არა გვეკონდა წამლები და ან ექიმები არა გვეყვანდნენ, დღესაც ხომ ჩვენში მრავლად არის დარჩენილი მათი „კარაბადიმები“ წავიკითხოთ ისინი, ვისწავლოთ მათი დარიგება და ჩვენც ისე დავიწყოთ ექიმობა, როგორც ჩვენი ძველები ექიმობდნენ.

მართლაც მათ მოსძებნეს „კარაბადიმები“ მალე იშოვნეს ქართული წიგნები და დაიწყეს მათი კითხვა, მალე ისიც მოახერხეს, რომ მათ ამ „კარაბადიმის“ დახმარებით მკურნალობაც დაიწყეს, მაგრამ მათ, როგორც მოუშადებლებს და უფიცების, რომელთაც ქართული „კარაბადიმების“ წაკითხვის გაგებაც არ აქვდათ და ნამეტურ წამლების შეზავების ოსტატობა, ასეთ უფიცებმა იწყეს ექიმობა.

ამიტომაც მათ აქიმობას თან დაჰყვა დიდი შეცდომები და უმეცრება, ამათ სიკეთის მაგიერ ფნება უფრო მეტი მოჰქონდათ, რადგანაც იგინი ექიმობდნენ ქართული „კარაბადიმების“ სწორეთ ცოდნით კი არა, არამედ თავიანთ შეცდომობით „კარაბადიმის“ ცნობის გაუგებრობა და ავანტურაობის არ ცოდნით, ამიტომაც ასეთ უმეცარ ტყუილ ექიმებისაგან ხალხში ავანტურაობის წინაშე, ფნება უფრო მეტი ითესებოდა, ვიდრე სიკეთე, ეს გარემოება კიდევ სძრავდა ხალხში ლანძღვა-

გინებას და გმოხას ქართული „კარაბადიმების“ და ქართული ექიმების, იმ დროს, ის კი არაფინ იცოდა, რომ ის ექიმნი არც ექიმები იყვნენ და მათ არც ქართული „კარაბადიმების“ ცოდნა ჰქონდათ, ნათქვამია ტაშტი გატყდა და ხმა გავარდაო. ასე მოხდა მაშინაცა, რასაც მაშინ უმეცარი ექიმბაშები ჩადიოდნენ, რასაც იგინი ხალხს ხოცავდნენ, ყველა მის მიზნებში სულ ქართულ „კარაბადიმებს“ ატყდებოდა თავზედ და ამ სახით ქართული „კარაბადიმები“ სჩნდებოდა, როგორც უმეცრების ნაყოფი, უმეცარ ექიმთაგან დაწერილები, ამიტომაც მაშინდელმა რუსის მთავრობამ დაუწყო დევნა, როგორც ექიმების, ისევე მეცნიერულ საექიმო „კარაბადიმების“ რომლის ცნობა მთავრობას არ აქვდა.

რუსეთის მთავრობის წინაშე სწორეთ ამ გარემოებამ დაბადა ყალბი შეხედულობა ქართულ სამკურნალო სამეცნიერო წიგნებისა და „კარაბადიმებზედ“ ამიტომაც მთელი ჩვენი წარსული თავის სამკურნალო ავ-კარგიანობით და ღირსებით სულ უარყოფილ იქმნა და ყველა ქართული „კარაბადიმები“ სულ უმეცრების ნაყოფათ მიღებული, იგინი იყო ვილაც „ზნახარკების“ ნაწერები, მაგრამ ეს კი არ იყო ასე, ესეთი შეხედულობა მთავრობის წინაშე ქართულ საექიმო მეცნიერულ წიგნებზედ დაბადა იმ გარემოებამ, რომ ქართულ „კარაბადიმების“ მკითხველებს აღარა ჰყვანდათ ძველებურათ კარგათ—მომზადებული მასწავლებლები, არც სამეფო ექიმი და დოსტაქარნი, არც მომზადებული მკურნალობა, არც მათი შეძინებულნი გამოცდაში, რომ ექიმს და დოსტაქარს უნდა მკურნალობა კარგათ სცოდნოდა, რუსეთის ხელში ქართველი ექიმისათვის ისეთი დრო დადგა, რომ უმეცარი კაცი წაიკითხავდა ერთს „კარაბადიმს“ და მის შემდეგ ის დაიწყობდა, ჩუმათ ექიმობას, ასეთ უფიცისაგან რასაკვირველი კარგი არაფერი მოხდებოდა ცუდი და ბოროტებანი ბევრი.

ასეთ პირობებში მოთავსდა ქართული მკურნალობის საქმე და იგი ვახდა მსხვერპლი და ზვარაკი ვილაც რუსის „ზნა-

ხარკების“ მარჩილების, მკითხავების და თათრის ექიმბაშების, რომელ ექიმბაშებმაც ქართული წერა-კითხვაც კი არ იცოდნენ, ასეთ უსამართლო პირობებში ჩავარდა ქართული მკურნალობის ღირსება, მისი ვითარება და მას მიენიჭა სახელი უვიცობის, უმეცრების და უსარგებლობის, ესე დამცირდა ქართული მკურნალობის ღირსება, ქართველი ერის წინაშე, რომ თვით ქართველმა ერმა დაუწყო გმობა თავიანთ წინაპართაგან დატოვებულს სამეცნიერო „კარაბადიმებს“ ქართულ მკურნალობის საქმე ისე მოეწყო, რომ ქართველ ექიმთა ძვირფასი „კარაბადიმები“ სხვადასხვა სავაჭრო დუქნებში სულ სახეე-ქალღდათ იყიდებოდა გირვანქობით,

ვინ იცის რამდენი „კარაბადიმია“ ამ გვართ დახეული, დაფხრეწილი და მოსპობილი თვით ჩვენ თვალთ წინ, როდესაც ერთი ფურცელიც არ უნდა დახეულიყო, ყოველივე უნდა შეკრებილი და დაცულიყო, შეკრების მაგიერ ქართველები კი ხევდნენ და ფხრეწდნენ ქართულ „კარაბადიმებს“ და უმეცართა ექიმთა შეცდომებს სულ ამ „კარაბადიმებს“ აწერამდნენ, რადგანაც ცოდნა არავის აქვდა მის, რომ ექიმი სულღელობას ჩადიოდა თავის უმეცრებით და არა ქართული „კარაბადიმის“ უვარგისობით.

ჩვენდა სასიამოვნოთ მაინც ასეთი მდგომარეობა ქართული მკურნალობისა თუ ბევრისათვის არა, ზოგისთვის კი დიდათ საყურადღებო იყო და მასთან სავალალოც ის პირობები, რომ ქართულ მკურნალობას მიენიჭა სახელი უვიცობის, უმეცრების და სხვაც ბევრიც ასეთების.

სხვათა შორის, ამ გარემოებას, დიდი ყურადღება მიაქცია ვინმე ქართველ მწიგნობარმა, ბუნებით ნიჭიერმა მშრომელმა, ქართული „კარაბადიმის“ შესწავლის მოტრფიალემ, სიან ცოტაძე, ამან დაიწყო თამამათ ასე ფიქრები, რაც არც მოკლებული იყო საღს ლოდიურ დასკვნას.

„ნუთუ მართლა ქართული „კარაბადიმები“ სულ უმეცრებისაგან არის ნაწერი, ნუ თუ ეს მკურნალობა უვიცობა

გახლავსთ. არა, არა, ამას ცოდნა უნდა, გაგება უნდა, შესწავლა კარგათ, და მერე ლაპარაკი მათ შესახებ, ამისთანა მეცნიერული წიგნების შესწავლა, ამას მოითხოვს, უამისოთ კი ყოველათ უსამართლობა იქნება, რომ ქართულ მკურნალობის შესახებ ლაპარაკი, ძაგება და უარყოფვა ვინმემ გაბედოს.

ამიტომაც ამ კაცმა განიჭრახა ქართული „კარაბადიმების“ შესწავლა, მათი ზედმიწევნით კარგათ გაცნობა, ყოველნაირ მხრივ, ნამეტურ წამლობების კეთება, წამლობის ზომიერებით ხმარება, ისიც ქართულის ტერმინებით, რაც ბევრის ქართველის დღევანდელი მკითხველისათვის გაუგებარი და მიუხვედრიც არის, მაგრამ სიმონ ცოტაძემ ყველაფერი დასძლია, მან „ქართულ“ „კარაბადიმებს“ ყველაფერი ძირიან ბუდიანათ გაუგო, შეისწავლა მათი ყოველი სტრიქონი, ყოველი წამლობის აღწერა, ამ გვარათ ამან იკითხა ისეთი წიგნები და მათ სწავლობდა თითქმის 40 წელიწადი, როცა დაატყო ამან თავის თავს, რომ მას შეუძლიან ქართული „კარაბადიმებით“ მკურნალობა, მხოლოდ მაშინ გაბედა მკურნალობის დაწყება.

იოქმის ისიც, რომ ქართულს მკურნალობაში არის ბევრი ისეთი მკურნალობა და წამლობა, რის მოსაზრებაც ევროპის და ნამეტურ რუსულ მედიცინას სულ არაფერი მოეპოვებათ, ამის მოსაზრებაც არა აქვსთ მათ, მიტომაც სიმონ ცოტაძემ უფრო დიდის გაორკეცებულის ენერგიით დაიწყო ქართული „კარაბადიმების“ შესწავლა.

ასე და ამ გვარათ მან წაიკითხა აუარებელი ძველი „კარაბადიმები“ თითქმის ქართული ექიმობის დაარსების დღიდგან მოყოლებული ჩვენ დრომდინ.

რადგანაც ასეთი „კარაბადიმების“ შეძენა მაშინ ძნელი იყო, შეძენა არ შეიძლებოდა, ამიტომ იფიქრა მან: ამ ძველი „კარაბადიმის“ შოვნა და მერე მათ გადაწერა თავის საკუთრებათ, მალე იშოვნა თხოვნით ძველი ნაწერები და დაიწყო მათი გადაწერა, უნდა მოვიხსენოთ, რომ ამ გადაწერაში მან გამოიჩინა დიდი ენერგია და ნიჭი, გადასწერა აუარებელი

„კარაბადიმები“ თითქმის ყველა ისინი რითაც ძველათ ქართველი ექიმნი და დოსტაქარნი იღებდნენ სწავლას, ყველა ეს „კარაბადიმები“ მან მოათავსა სულ ხუთ ტომში; რომელ „კარაბადიმების“ გადაწერაც ითხოვდა დიდს ენერგიას, საექიმო ცოდნას და მასთანვე ყველაფერი ავათმყოფობის მიხვედრასაც. ეს რომ ასე გახლავთ და მართალი ამას გამოაჩენს თვით ამ „კარაბადიმების“ ცნობებიც, რასაც მოვიყვანთ აქ და მისი დაფასება სინდისიერი მკითხველისათვის მიგვიჩინდია, აი ამისი მაგალითებიც: მისი გადაწერილები.

I. ტომი პირველი „კარაბადიმი“ მოთავსებული 756 ავანტყოფობა და მკურნალობა დაწვრილებით.

II. თვალის კვრისათვის და ლიბრისათვის. ამ „კარაბადიმში“ არის ანუსხული 818 თვალის წამლობა.

III. ტომი „კარაბადიმი“ წელთ რიცხვაობისთვის, ამ მესამე ტომში მოთავსებულია 1071 სნეულება და მათი წამლობა.

IV. კარაბადიმი სასირცხოსი და მის მკურნალობისათვის. აღწერილია 1097 ავანტყოფობა თავის მკურნალობის ცოდნით.

V. ტომში აწერილია აუარებელი მკურნალობის რიცხვი 1135 მაგრამ სატკივრების აღწერა ისე დაწვრილებით არის აღწერილი, რომ ეს ბევრათ ფართოა სხვა ტომებზედ.

ამ „კარაბადიმებში“ აწერილია ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმი“ მერვე საუკუნის, ხოჯა ყოფილის, XII საუკუნის, შარაი ზადეს „კარაბადიმი“ საშულალო საუკუნის, ამათ გარდა სხვაც ბევრი „კარაბადიმებია“ აღწერილი, როგორც სპარსულის ენიდამ ნათარგმნი, ისევე არაბულიდამ, ქალდეურიდამ, სომხურიდამ, ბერძნულიდამ და რომაული ენიდამ და სხვათაც.

სიმონ ლავითის ძე ცოტაძე აგერ ორმოცი წელიწადი მეტია რაც ამ ძველი წიგნებით მკურნალობს და ამდენი ხნის განმავლობაში მას ერთი შეცდომაც არ დაუშვია თვისი მკურნალობაში.

ამ ცნობილის მკურნალის შესახებ ვრცელი წერილი

დავბეჭდე გაზეთ „საქართველოში“ 1919 წელს და გაზეთ „ლომისში“ 1923 წელსა. ეხლა აქ ვიტყვი კიდევ მოკლეთ-ახალ ცნობებს რაც არ იქნება მეტი და მით შეიძლება რომ სიმონ ცოტაძის შრომა უფრო კარგათ დაფასდეს. საქმე აი რაში ვახლოვთ.

სიმონ ცოტაძე არის განსწავლილი ქართულის „კარაბადიმებით“ იგი არის შვილი და ნაყოფი ქართულის „კარაბადიმების“ ქართული საექიმო მეცნიერების, დღეს რასაც სიმონ ცოტაძე მკურნალობს და ავანტყოფებს არჩენს იგი არის ნაყოფი ქართული საექიმო მეცნიერებისა, ეს არის ქართველი ერის და საექიმო „კარაბადიმების“ ღირსებას, ქართული სამეცნიერო მკურნალობის საკუთრება.

პატივ საცემია სიმონ ცოტაძე იმითიც, რომ მას ქართულ „კარაბადიმებში“ შეუსწავლია ისეთი ავანტყოფობანი, რის წარმოდგენაც ბევრთ სულ არა აქვსთ. უმთავრესათ ეს კაცი არჩენს ისეთ ავანტყოფებას, რასაც რუსეთის ექიმები ვერ არჩენდნენ.

სიმონ ცოტაძეს საექიმო მკურნალობას რომ თავი შექალებისდაკვალათ—მოუტანია დიდი სიკეთე და ამაგი ჩვენის ხალხისათვის, ამას დაასაბუთებენ შემდეგი ცნობები, რომელიც სიმონ ცოტაძეს მიუღია ესენი იმ პირებთაგან, რომელნიც მას სხვა და სხვა დროს მოუჩინია და განუკურნავს ავადმყოფობისაგან, ეს არის მისი მკურნალობის მაღლობის გადახდის წერილები. ასეთი წერილები მას ბევრი აქვს. ჩვენ მარტოთ ეს ვიკმარეთ.

სხვა და სხვა მაღლობის წერილები.

1) 1 აპრილს, 1903 წელს, სიღნახის მცხოვრები, მოქალაქე ნიკოლოზ არტემის ძე იაროვი მაღლობას სწირავს მასზედ, რომ შენ ჩემი შვილი ბნედისაგან მოაჩინეო.

2) 28 მარტს 1900 წელს, ლუარსაბ ოთარაშვილი ნატარიუს მღებროვის დამტკიცებით მაღლობას სწირავს, რომ მე ბნელით ვიყავ ავათ და თქვენ მომარჩინეთო.

3) 26 თებერვალს, 1899 წელსა, სოფელ ძღვევის ჯვრის მცხოვრები, გორის მაზრა, ილარიონ გამრეკელი მადლობას სწირავს, რომ მე ბნედით ვიყავ ავათ და შენ მომარჩინეო ამას ხელს აწერს სოფლის მამასახლისი და ბეჭედი აქვს დასმული.

4) აგვისტოს 20, 1889 წელს, გორის მაზრის სოფ. ბრეთის მცხოვრებელი გლეხი—იასე ედილაშვილი სწირამს მადლობას რომ ჩემი შვილი პეტრე ბნედით იყო ავათ და თქვენ მომარჩინეთო, ეს მოწმობა შემოწმობილია მამასახლისის ბეჭდის დასმით.

5) დეკემბრის 15 1899 წელს, სოფელ გორის მაზრის ძღვევის ჯვარში მცხოვრები გლეხი ბესარიონ ტეტიას ძე ქოქაშვილი მადლობას სწირავს მაზედ, რომ მე ბნედით ვიყავი ავათ და თქვენ მომარჩინეთო, ეს მადლობა შემოწმობილია სოფლის მამასახლისის ბეჭდის დასმით.

6) 1898 წლს გორის მაზრის მცხოვრები სოფელ დირბში გლეხი წყალობა ბეჟანიშვილი, მადლობას სწირავს, რომ მე ბნედით ვიყავი ავათ და თქვენ მომარჩინეთო მადლობა ხელმოწერილია და ბეჭედ დასმით.

7) 14 გიორგობისთვის 1899 წელს, გორის მაზრის სოფელ ბრეთის მცხოვრები გლეხი პეტრე ნინიასძე ჯანაშვილი მადლობას სწირავს მაზედ, რომ ჩემი შვილი, ქალი ანანო, იყო ბნედით ავანტყოფი და თქვენ მომარჩინეთო. ეს მადლობა შემოწმობილია სოფლის მამასახლისის ხელმოწერით და ბეჭედის დასმით.

8) 1912 წელს, ვანო ჩიხლაძე მცხოვრები კრასნოგორსკი ტუპიკში № 8 მადლობას სწირამს მაზედ რომ მე შემცდარი ვიყავი და თქვენ მომარჩინეთო.

9) 2 აგვისტოს, 1923 წელს, მიხეილის ქუჩაზედ, მცხოვრები № 151, ალექსი მასლოვი, მადლობას სწირავს მაზედ, რომ ჩემი ცოლი მყავდა სულით ავანტყოფი და შენ მომარჩინეო.

10) 1920 წელსა, კოჩუბოვესკი ქუჩაზედ, სახლი № 5,

იოვანა ირბესგონი მადლობას სწირავს მასზედ, რომ დიდი სნეულობისაგან მომარჩინეო.

ასეთი მადლობის ცნობები სიმონ ცოტაძეს ბევრი აქვს მიღებული—დასასრულ უნდა მოვიყვანოთ ერთი ცნობა, რომელიც ეკუთვნის ნიჭიერს ახალგაზრდა ბაგრატ ცქვიტინიძეს, რომელიც საინჟინერო (მიზანდარი) ინსტიტუტში სწავლობს:

В Мае месяце с/г. я заболел психиастикой, и лечившись у Семена Цотадзе в продолжений одного месяца, вылечился у него за маленькое вознаграждение.

(Не смотря на заключение специалистов, что болезнь имеет длительный характер). Объявляя об этом в газете приношу Семёну Цотадзе, большую благодарность, как человеку вылечившего меня почти даром из за моих тяжёлых материальных условий, и лечившего очень умело, вследствие понимания характера болезни.

ბაგრატ ცქვიტინიძე.

უნდა თამამათ ითქვას, რომ ამ სნეულებათა საუნჯის ცოდნა, სიმონ ცოტაძეს აქვს შესწავლილი ქართული კარაბადიმებიდან, ამიტომ ამის შემდეგ ქართული კარაბადიმების მასხარათ აგდება იქმნება დიდი უსამართლობა და დაბრიყვება. გამოიღეთ ყველამ ყურებიდამ ბამბა, გაახილეთ თვალები და ქართველების ძველის მკურნალობის მასხარათ აგდებას თავი გაანებეთ. მის მაგიერ იწყეთ მისი რიგიანად შესწავლა და განცნობა ყოველნაირის მხრით, დაწვრილებით. იქ ბევრს ისეთ სნეულებათა მკურნალობას გაიცნავთ, რის შეგნებაც რუსულს ექიმობას სულაც არ მოეპოვება.

ქართული მკურნალობის ისტორია არის ვრცელი ტომი, დღემდე დაუბეჭდავი.

61

ჭ 551

მოკლე დროში გამოცემა

ქართლის გლეხკაცობის ბალოსნობის ისტორიიდან
ისაია ფურცელაძის მოღვაწეობა ბალოსნობის ასპარესზედ.

ამ წიგნის ფასი ორი შაური

№ 471.

მთავსამლიტვამ № 943 ტირაჟი 1000.